

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

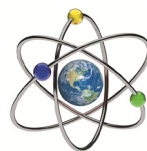
№1
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 326 sahifa,
5-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Talabalarda tolerantlikni shakllantirish zarurati va samaradorligi.....	28
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Muhandislik grafikasi bo'yicha raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini yaratish	34
Axmatova Asila Akmaljon qizi	
Investigation on the Efficacy of Pedagogical Approaches in Virtual Learning	37
Burkhonova Zarafuz Qobilovna, Makhmudov Shaxboz Muzzafarovich	
The Role of Input And Interaction in Second Language Acquisition.....	40
Dilorom Poyonova	
Muhandislik yo'nalishida kartografiya fanini integratsiyalashgan holda o'qitish	45
Kazakbayeva Muxabbat Turabayevna	
Incorporation of Moocs Into the Digital Educational Framework for the Development of Professional Speech Culture.....	49
Kudrat-Zoda Kamola Alisherovna	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	52
Makhmudova Ugliy Baxtiyarovna	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish	57
Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinova	
Transformatsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish.....	61
Mirzayeva Ziyoda Uktamjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish	65
Qurbonboyeva Gulnoza Mahmud qizi	
An Online Service that Integrates Up-To-Date Content From Well-Known Mooc Platforms	68
Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Abdurahmonova Osiyo Jahongirovna	
The Fourth Phase of Distance Education: Integrated Technologies and Moocs	71
Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, TaranenkoTatyana Viktorovna	
Gamifikatsiya orqali iqtidorli o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish	74
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Xaytbayeva Malika Qobil qizi	
Boshlang'ich ta'lim fanlarini didaktik o'yinlar orqali tushuntirish	77
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Shomaxsudova Diyora Dilshod qizi	
O'smirlar orasida alkogolizm, giyohvandlik va toksikomaniya profilaktikasi	80
Sh. F. Mustafayeva	
Educational Physics Experiments: Methods and Didactic Strategies for Developing Critical Thinking in Students	85
Turayev Alimjan Bahriddinovich	
The Problems of Remote Learning Technology and Global Trends in University Education Development.....	88
Tursunov Begzod Sherzodovich, Shukurova Madina	
A Case Study of Humanities Disciplines Using Massive Open Online Courses as a Resource for Blended Learning.....	91
Tursunov Begzod Sherzodovich, Eshkabilov Kodirali Davlatmuratovich	
Modern Education and Training Practices for Future Dentists	94
Turumova Marjona Bahodirovna	
Kommunikativ yondashuv asosida nutqiy kompetensiyani shakllantirish.....	98
Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna	

Maktabgacha ta'lim jarayonida mutaxassislik fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar: amaliy muammolar va ularning innovatsion yechimlari	102
Xabibulayeva Shaxrizoda O'ktam qizi	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarda nutq o'stirish darslari orqali Soft Skills ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy pedagogik psixologik asoslari	106
Xoldarova Mubina Qudratbek qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhit va uning turlari	110
Xolmirzayeva O'g'iloy Murotali qizi	
Развитие компетенций студентов-биологов в изучении языков	114
Абдуллаева Нигора Курбановна	
Формирование интереса и повышение эффективности школьного урока физической культуры	118
Мукимов Олим Эргашевич	
Incorporation of Massive Open Online Courses Into the Higher Education Framework	122
Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Nasrullayev Javlonbek Tal'atjonovich	
Совершенствование инновационной методики социально-педагогической деятельности будущих педагогов в полилингвальной среде с использованием искусственного интеллекта	125
Хужаниязова Гузаль Юлдашевна	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini xalq og'zaki ijodi asosida rivojlantirish	130
Abduraximova Muxabbat Allayevna	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'rganiladigan nostandart masalalar	133
Karimova Kunduz Ruzibayevna, Yo'ldosheva Tojigul Ulug'bek qizi	
Video-marketingning iste'molchilar jalb qilinishiga ta'siri: Tiktok va Youtube misolida.....	138
Rustamova Ma'mura Asqar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv jarayonlarini diagnostika qilish	141
Shorustamboyeva Shahnoza Ulug'bekovna	
The use of Visualization Technology as a New Trend in Teaching the English Language	144
Tursunoy Ortiqova	
Didaktik drama asosida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda narrativ yondashuvning asosiy tushunchalari tahlili	149
Xolbayeva Dildora Azizovna, Sadiyeva Shaxnoza Xusanovna	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini o'qitishda work-based learning metodikasini qo'llash ..	153
Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi	
Bo'lajak shifokorlarni tibbiy amaliyotga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	156
Murtazayeva Nasiba Komiljonovna	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish	159
Xusnidinova Saodat	
Muloqot madaniyati asosida liderlik fazilatlarini shakllantirishning samarali usullari	163
Djumayeva Dildora Isroilovna	
Integrating Quizlet, Kahoot, and Padlet Into Vocabulary Instruction: An Experimental Study With Undergraduate Philology Students.....	167
Inoyatova Umida Boxadir qizi	
Advantages and Disadvantages of Teaching Students Via Competent Based Approach in Order to Improve Their Listening and Speaking in Finland	171
Abdukhakimova Kamola Akmalovna, Rahmatova Mohijahon Ahmad qizi	
Kimyo ta'limida iqlim o'zgarishlariga oid ilmiy ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish	175
Akbarova Saidaxon Rustamovna	
Tibbiyot oliy ta'limida pediatriya talabalari klinik fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta'lim metodlarining roli.....	180
Atadjanova Shaira Xalilovna, Umardulov Muxtorali Islomkulovich	

Individual ta'lim muhiti asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashni takomillashtirish.....	185
<i>Azamatova Dildora Shuxrat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim-tarbiya tizimida raqamli ta'limni joriy etishning innovatsion yondashuvlari va samaradorlik omili.....	189
<i>Babayeva Dilnoz Xaydarovna</i>	
O'qish savodxonligini oshirishda xalqaro tadqiqotlarning o'rni (PISA va PIRLS)	192
<i>Barakayeva Shahnoza Fazliddin qizi</i>	
Yosh rahbarlarda boshqaruv stressining namoyon bo'lishi va boshqaruv faoliyatiga moslashuv muammolari: ta'lim tizimi sharoitida psixologik holat tahlili.....	195
<i>Djavgarova Dilfuza Shuxrat qizi</i>	
Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlardan foydalanish asosida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish strategiyalari.....	199
<i>Duvlayeva Nozigul Xolmuxammad qizi</i>	
Enhancing English Learners' Pronunciation Through AI-Based Language Applications.....	203
<i>Egamova Munisa Khakim kizi</i>	
Maktab ta'lim tizimining dars jarayonlarida elektron qo'llanmalardan samarali foydalanish.....	208
<i>Kodirov Akbar Shuxratovich</i>	
Improving the Methodology of Teaching Biochemistry in Medical Higher Education Institutions Through Virtual Laboratory Tools	213
<i>Mamadaliyeva Zarina Rakhmat kizi</i>	
O'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosining nazariy-metodologik asoslari.....	218
<i>Mirsidikova Aziza Mirvohidovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sog'lom turmush tarzini tashkil etishning nazariy asoslari	221
<i>Muxtorova Xusnidaxon Abdug'oprovna</i>	
Improving the Theoretical and Methodological Foundations for Integrating Generative Artificial Intelligence Technologies Into English Language Teaching in Higher Education	226
<i>Nigmatova Nozimakhon Ulugbek kizi</i>	
Maktabgacha ta'lim va oila hamkorligi: zamonaviy yondashuvlar va ilmiy asoslar.....	229
<i>Omondavlatova Diyora Otabekovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida iqtidorli talabalarning ilmiy va ijodiy kompetensiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan axborot tizimini yaratish	233
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Ro'zimatova Saidaxon Abdivoixid qizi</i>	
O'quvchilarni o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash pedagogik muammo sifatida.....	237
<i>Qodirqulov Nodirbek Hamroqul o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarning kasbiy, madaniy va kommunikativ faoliyatlarini samarali tashkil etish	242
<i>Qurbonova G. M.</i>	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida refleksiv yondashuvning metodologik asoslari	245
<i>Raxmatova Shaxnoza Oybek qizi</i>	
Inkluziv ta'limda pedagogik diagnostika: maxsus ehtiyojli o'quvchilarning o'quv yutuqlarini baholash	248
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	252
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	254
<i>Shaymatova Aziza</i>	
Dasturiy-metodik majmuani ishlab chiqish bosqichlari hamda pedagogik talablar.....	259
<i>Soliyeva Gavharoy Yodgorjon qizi</i>	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda pedagogik metod va o'yinlarning samaradorligi	265
<i>Suyarova Orzigul Sodiq qizi</i>	

Yoshlarni nikohga tayyorlashda shaxsiy omillar va psixologik yetuklik.....	269
To'xtamatova Nargizaxon Abdullayevna, Buranova Sevara Sa'dullayevna	
O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlarning liderlik kompetensiyalarining hozirgi holatini diagnostika qilish	273
Taylakova Dilnoza Norbekovna, Latifova Mavjuda Xurramovna	
Ta'limga o'qib tushinishni sun'iy intellekt bilan integratsiya qilish imkoniyatlari va pedagogik strategiyalari.....	276
Umarov Bahrom Norboyevich	
Talabalar mobilligi jarayonida pedagogik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari.....	281
Xabibullayev Alimardon Xidoyatillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning roli va ahamiyati.....	286
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Boshlang'ich sinflarda chet tilini o'rganishning ahamiyati va undagi zamonaviy yondashuvlar	289
Yoqubjonova Mohlaroyim Abdumalik qizi	
O'smir shaxsida refleksiyani shakllanishida ota-ona munosabatlarning ta'siri	292
Yulchiboyeva Dilfuza Ergashevna	
Boshlang'ich ta'limda geymifikatsiya orqali til kompetentligini rivojlantirish.....	297
Zakirova Sohila Muxtoraliyevna, Nurmuhamedova Dilshoda Zaynobiddin qizi	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	302
Журабекова Хабиба Мадаминовна	
Ортодонтியда миотерапиya: миогимнастик дентоальвеоляр apparatlarni qo'llashning taqqoslama tavsifi	305
Tursunov Begzod Sherzodovich, Sayfulayeva Aziza Anvarovna	
Музейная педагогика на уроках воспитания в средней школе: методика включения музейных практик в процесс обучения и воспитания подростков	308
Умрихина Виктория Игоревна	
21st Century Dental Innovation Technologies: An Overview	314
Khojimurodov Burkhon Ravshanovich	
Цели и задачи педагогических систем, основанных на конструктивизме в общеобразовательных школах	317
Шарипова Шахноза Шавкат кизи	
Способы повышения мотивации учащихся при изучении русского языка.....	321
Эшонкулов Хамрокул Маматкулович	

O'SMIRLARDA KOMMUNIKATIV TOLERANTLIK MUAMMOSINING NAZARIY- METODOLOGIK ASOSLARI

Mirsidikova Aziza Mirvohidovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti,
“Pedagogika” fakulteti, “Psixologiya” kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID: 0009-0000-8839-0207

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosining nazariy va metodologik jihatlarini yoritilgan. Kommunikativ tolerantlik tushunchasining mazmuni, uning o'smirlik davriga xos psixologik xususiyatlar bilan uzviy bog'liqligi, shuningdek, mazkur muammoni o'rganishda qo'llaniladigan asosiy ilmiy yondashuvlar tahlil qilingan. O'smirlarda tolerant muloqotni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar ochib berilgan.

Kalit so'zlar: tolerantlik, kommunikativ tolerantlik, o'smirlik davri, muloqot, empatiya, pedagogik yondashuv.

Abstract: This article examines the theoretical and methodological aspects of the problem of communicative tolerance in adolescents. The content of the concept of communicative tolerance, its close connection with the psychological characteristics of adolescence, as well as the main scientific approaches used in studying this problem are analyzed. The pedagogical conditions that contribute to the formation of tolerant communication among adolescents are identified.

Key words: tolerance, communicative tolerance, adolescence, communication, empathy, pedagogical approach.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и методологические аспекты проблемы коммуникативной толерантности у подростков. Анализируется содержание понятия коммуникативной толерантности, его связь с психологическими особенностями подросткового возраста, а также основные научные подходы, используемые при изучении данной проблемы. Раскрываются педагогические условия формирования толерантного общения у подростков.

Ключевые слова: толерантность, коммуникативная толерантность, подростковый возраст, общение, эмпатия, педагогический подход.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida shaxslararo muloqot madaniyatini rivojlantirish muhim ijtimoiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Jamiyatda turli qarashlar, dunyoqarashlar hamda madaniy farqlarning mavjudligi shaxsdan kommunikativ tolerantlikni talab etadi. Ayniqsa, o'smirlik davrida ushbu sifatni shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

O'smirlik davri shaxs rivojlanishidagi murakkab bosqich bo'lib, mazkur davrda o'smirning o'zini anglashi, mustaqil fikr bildirishga intilishi, shuningdek, tengdoshlar bilan munosabatlarga bo'lgan ehtiyoji kuchayadi. Ushbu jarayonlarda muloqotdagi ziddiyatlar, tushunmovchiliklar va nizolar tez-tez uchraydi. Shu sababli o'smirlarda kommunikativ tolerantlikni rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslarini tadqiq etish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

“Tolerantlik” tushunchasi lotincha tolerantia so'zidan kelib chiqqan bo'lib, sabr-toqat, bag'rikenglik ma'no-larini anglatadi. Psixologiya va pedagogika fanlarida tolerantlik shaxsning boshqalar fikri, qarashlari hamda xulq-atvoridagi farqlarga nisbatan hurmat va tushunish bilan munosabatda bo'lish qobiliyati sifatida talqin etiladi ^[1]. Ushbu yondashuv tolerantlikni shaxslararo munosabatlarning muhim psixologik komponenti sifatida izohlaydi hamda uni shaxs rivojlanishining muhim omili sifatida baholaydi ^[3].

Kommunikativ tolerantlik esa muloqot jarayonida namoyon bo'ladigan tolerantlik shakli bo'lib, u shaxsning ijtimoiy muhitda samarali muloqot olib borish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir ^[2]. Ilmiy manbalarda kommunikativ tolerantlik quyidagi asosiy komponentlarni o'z ichiga olishi ta'kidlanadi:

- suhbatdoshni qabul qila olish;
- empatiya va hamdardlik;
- ziddiyatli vaziyatlarda o'zini boshqara bilish;
- murosaga kelish ko'nikmalari.

Mazkur komponentlar o'smirlik davrida shaxslararo munosabatlarning barqarorligini ta'minlash, muloqot jarayonida kelib chiqadigan nizolarni konstruktiv hal etish hamda ijtimoiy moslashuvni yengillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi ^[4: 5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'smirlik davrida kommunikativ tolerantlikning yetarli darajada shakllanmaganligi agressivlik, nizolarga moyillik hamda ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin ^[2]. Shu bois tadqiqot jarayonida kommunikativ tolerantlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish masalasiga alohida e'tibor qaratiladi. Ushbu ko'nikmalar shaxslararo muloqot samaradorligini oshirish, o'zaro anglashuvni ta'minlash va qarama-qarshiliklarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Kommunikativ ko'nikmalarning muhim jihatlaridan biri aktiv tinglash hisoblanadi. Aktiv tinglash boshqalarni faqat eshitish emas, balki ularning fikrlarini anglash va ularga mos ravishda javob bera olishni nazarda tutadi. Mazkur ko'nikma odamlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni kuchaytiradi, noto'g'ri talqinlar va qarama-qarshiliklarni kamaytiradi. Tolerantlikni shakllantirish jarayonida shaxslarning boshqalar qanday fikr va his-tuyg'ularni ifodalayotganini tushunishi muhim hisoblanadi. Aktiv tinglash suhbatdoshning nuqtai nazarini qabul qilish, unga hurmat bilan munosabatda bo'lish hamda farqlarga nisbatan bag'rikenglikni oshirishga xizmat qiladi.

Empatiya, ya'ni hissiy tushunish, kommunikativ tolerantlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Empatiya boshqalarning his-tuyg'ularini anglash va ularga nisbatan samimiy hissiy javob bera olish qobiliyati sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu sifat shaxslararo munosabatlarda ziddiyatlardan qochish, o'zaro tushunishni kuchaytirish va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Empatiya orqali shaxslar bir-birini yaxshiroq anglaydi, mavjud farqlarni hurmat qiladi va boshqalarga nisbatan sabr-toqatni oshiradi.

Noziklik va madaniy sezgirlik ham tolerant muloqotning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu tushunchalar boshqa madaniyatlar, etnik guruhlar, diniy qarashlar yoki qadriyatlar haqida bilimga ega bo'lish va ularning o'ziga xos jihatlariga hurmat bilan yondashishni anglatadi. Tolerant shaxslar boshqa ijtimoiy va madaniy guruhlarga mansub insonlarni tushunishga, ular bilan hurmatga asoslangan munosabatlarni shakllantirishga intiladi. Madaniy sezgirlik ijtimoiy va madaniy muhitning o'zgaruvchan sharoitlariga moslashish hamda muloqotda to'g'ri va hurmatli munosabatni yo'lga qo'yishga imkon yaratadi.

Moslashuvchanlik shaxsning o'z fikrlari va xatti-harakatlarida yuz berayotgan o'zgarishlarni qabul qila olish hamda yangi vaziyatlarga moslashish qobiliyati bilan tavsiflanadi. Kommunikativ tolerantlikni rivojlantirishda moslashuvchanlik muhim ahamiyatga ega, chunki har bir inson turli muloqot uslublari va muomala shakllariga ega bo'lishi mumkin. Shaxslarning yangi va noodatiy vaziyatlarga moslasha olishi ular o'rtasida ochiq, samimiy va barqaror munosabatlar shakllanishiga xizmat qiladi.

Muloqotda to'g'rilik va ochiqlik tolerantlikni rivojlantirishning muhim omillaridan biri sanaladi. Ushbu jihat o'z fikrlarini aniq va ravshan ifodalash, shuningdek, suhbatdoshning fikrlarini tushunish va ularga mos munosabat bildira olish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Tolerantlikni shakllantirish jarayonida shaxslar o'z qarashlarini boshqalarga tushunarli tarzda yetkazishi, yuzaga kelgan qarama-qarshiliklarni esa ochiq va konstruktiv yo'l bilan hal qilishi zarur. To'g'ri muloqot o'zaro hurmatni kuchaytiradi hamda noqulay vaziyatlarning oldini olishga yordam beradi.

O'smirlik davrida kommunikativ tolerantlikning shakllanishiga ushbu yosh bosqichiga xos psixologik xususiyatlar kuchli ta'sir ko'rsatadi. O'smirlik davrining asosiy psixologik belgilariga emotsional beqarorlik, o'ziga nisbatan yuqori talabchanlik, mustaqillikka intilish va tengdoshlar fikriga kuchli bog'liqlik kiradi. O'smirlar ko'pincha o'z fikrini mutlaq to'g'ri deb hisoblaydi, tanqidga nisbatan sezgir bo'ladi hamda keskin emotsional reaksiyalarni namoyon etadi. Shu sababli kommunikativ tolerantlikni shakllantirish jarayonida o'smirlarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish zarur hisoblanadi ^[3].

TAHLIL VA NATIJALAR

O'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosini o'rganishda metodologik asoslar va ilmiy yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'smirni muloqot jarayonining faol subyekti sifatida ko'rib, uning individual imkoniyatlari hamda ehtiyojlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Ushbu yondashuv o'smirlarning shaxsiy tajribasi, qiziqishlari va muloqotga bo'lgan ehtiyojlarini e'tiborga olish orqali kommunikativ tolerantlikni rivojlantirish imkonini beradi.

Faoliyat yondashuvi kommunikativ tolerantlikning muloqot faoliyati jarayonida shakllanishini asoslaydi. Jamoaviy mashg'ulotlar, rolli o'yinlar hamda bahs-munozaralar orqali o'smirlarning tolerant xulq-atvori rivojlanadi, o'zaro hamkorlik va muloqot madaniyati mustahkamlanadi. Ushbu faoliyat shakllari o'smirlarning ijtimoiy tajribasini boyitib, turli nuqtai nazarlarni qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy-psixologik yondashuv tolerantlikni ijtimoiy muhit, oila, maktab va tengdoshlar guruhi bilan uzviy bog'liqlikda tahlil qiladi. Mazkur yondashuv doirasida o'smir shaxsining rivojlanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar, muloqot muhiti va ijtimoiy munosabatlar tizimi muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Metodologik jihatdan gumanizm, dialogiklik, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillari kommunikativ tolerantlikni shakllantirish jarayonining samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillar sifatida qaraladi ^[4].

O'smirlarda kommunikativ tolerantlikni samarali rivojlantirish uchun maktabda ijobiy psixologik muhit yaratish, o'qituvchining tolerant muloqot namunasi bo'lishi, empatiya va refleksiyani rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish hamda nizolarni konstruktiv hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish zarur hisoblanadi. Ushbu pedagogik shart-sharoitlar o'smirlarning shaxslararo munosabatlarda bag'rikenglikni namoyon etishiga hamda ijtimoiy moslashuv jarayonining samarali kechishiga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, o'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u psixologik hamda pedagogik omillarning o'zaro uyg'unligi asosida shakllanadi. Mazkur muammoning nazariy-metodologik asoslarini chuqur o'rganish o'smirlarning ijtimoiy moslashuvi hamda sog'lom shaxs sifatida rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Асмолов А. Г. Психология личности. – Москва, 2019. [1]
2. Бойко В. В. Коммуникативная толерантность личности. – Санкт-Петербург, 2018. [2]
3. Эльконин Д. Б. Возрастная психология. – Москва, 2017. [3]
4. Karimova V. M. Pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2020. [4]
5. Mirsidikova, A. M. Kommunikativ tolerantlik va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Innovative Development in Educational Activities, 3(13), 27–31, 2024.
6. O'smirlarda ijtimoiy tolerantlikning psixologik xususiyatlari. MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI, 1(8), 2024. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14616344>
7. Khusanbayeva Ziyoda Makhmudjon kizi. Socio-Psychological Factors of the Influence of the Safe Environment in the Organization on the Psycho-Emotional State of Employees. Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals, 5(05), 118–120, 2025. <https://doi.org/10.55640/jsshrrf-05-05-30>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.